TSUE

YASHIL

YIT
Yashil iqtisodiyot&taraqqiyot
ilmiy-elektron jurnal

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5 (2)

Google Scholar · OPEN ACCESS · ULRICHSWEB GLOBAL SERIALS DIRECTORY · OpenAIRE · ROAD · НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ БИБЛИОТЕКА LIBRARY.RU · Academic Resource Index ResearchBib · ISSN INTERNATIONAL STANDARD SERIAL NUMBER INTERNATIONAL CENTRE · CYBERLENINKA · BASE · INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL · Crossref

ISSN: 2992-8982
https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/
2026

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2026-yil, may.
2-qism

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G‘afforovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko‘nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o‘g‘li, O‘zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig‘i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o‘rinbosari
Ochilov Farkhod, O‘zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig‘i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta o‘qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o‘g‘li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o‘g‘li, TDIU katta o‘qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra’no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor Genera's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja’sur Artiqboy o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

TIJORAT BANKLARIDA MOLIYAVIY HISOBOTLAR TAHLILINI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH YO‘NALISHLARI 12
Xudoyberdiyev Ulug‘bek Axmad o‘g‘li

O‘ZBEKISTON KOMPANIYALARIDA DIVIDEND SIYOSATI JOZIBADORLIGINI OSHIRISH 16
Shermuxamedov Akmal Komiljonovich

РАЗВИТИЕ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ФИНТЕХА И ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА 21
Салимова Зиёда Рустамжон қизи

ELEKTR TARMOQLARI KORXONALARIDA YO‘QOTISHLAR HISOBI UCHUN ISHCHI HISOBVARAQLARI TIZIMINI ISHLAB CHIQISH 27
Xojimurodov Zuxriddin Shukurullo o‘g‘li

RAQAMLI MUHITDA BANK XIZMATLARINI MASOFADAN KO‘RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH 32
Azlarova Aziza Axrorovna

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SOLIQ ORGANLARI FAOLIYATINI SUN’IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI 36
Soyibova Matluba Ahmedboyevna

O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI 41
M.O. Yo‘ldoshova

NARXLARNI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY KONSEPSIYASI SIFATIDA DINAMIK NARX SHAKLLANTIRISH 45
Anvar Deberdiyev

SOLIQ MA‘MURCHILIGINI RAQAMLASHTIRISH VA RIVOJLANTIRISH ORQALI YASHIRIN IQTISODIYOT KO‘LAMINI QISQARTIRISH YO‘LLARI 49
Mamatkulov Salimjon Raxmonkulovich

STARTAP EKOTIZIMLARINI RAG‘BATLANTIRISHNING SOLIQ MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH: GLOBAL MUAMMOLAR VA HUDUDIY IMKONIYATLAR 55
Ishimova Mohinur Absalomovna

UMUMIY OVQATLANISH TIZIMIDA B2B MARKETINGINI JORIY ETISH. (XORAZM VILOYATI MISOLIDA) 61
Zakirova Gulnoza Qudratovna, Aliyeva Gulnora Ildarovna

TIBBIYOT TASHKILOTLARIDA NOMOLIYAVIY AKTIVLAR HISOBI AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI 67
Iskanov Xoljigit Nurkosimovich

RAQAMLI TA’LIM TEXNOLOGIYALARINI RIVOJLANTIRISH MARKAZIDA ICHKI AUDIT TIZIMINI TASHIL ETISH AMALIYOTI 73
Suyunov Yorqin Bekmurodovich, Nazarov Ubaydulla Abdumannapovich

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MONOPOLIYAGA QARSHI SIYOSATNI TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI 79
Yuldashev Akmal Kiyomovich

TOG‘-KON KORXONALARIDA TEXNOLOGIK TIZIM HOLATINI BAHOLASH VA IQTISODIY SAMARADORLIK ZAXIRALARINI ANIQLASH 83
Abirova Nargizabonu

YASHIL IQTISODIYOT TAMOYILLARI VA ULARNING MILLIY RIVOJLANISHI 88
Turayev Abduvohid Kuldashevich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

IQTISODIYOTNING INNOVATSION TARAQQIYOTI SHAROITIDA MEHNAT RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISHDAGI XORIJ MAMLAKATLAR TAJRIBASI 93
Artiqova O‘g‘iljon Zafar qizi

O‘ZBEKISTON MILLIY TELERADIOKOMPANIYASI IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA SEMIR MODELIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI 101
Rustamov Zafar

QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARIDA ISHLAB CHIQARISH TANNARXINI PASAYTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI 107
Metyakubov Azamat Djumanazarovich

BUXORO ARK ANSAMBLI TURISTIK SIG‘IM IMKONIYATLARINI BAHOLASH 111
Sulaymonova Malika Maxmudovna, Qilichov Muhriddin Husniddin o‘g‘li

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ПЛАНИРОВАНИЯ, КОНТРОЛЯ И АНАЛИЗА ДЕНЕЖНЫХ ПОТОКОВ НА МАЛЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ 116
Муродов Шавкатжон Фарходович, Зайналов Ж. Р.

XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI ISHTIROKIDAGI INVESTITSION LOYIHALARNI AMALGA OSHIRISHDA MAVJUD MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH YO‘LLARI 121
Ochildiyeva Naima Mengziya qizi, Ollokulova Feruza Mansurovna

TIJORAT BANKLARINING KREDITLASH AMALIYOTIDA SUN’IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH 127
Melibayev Sodir Adilovich

TIJORAT BANKLARI RENTABELLIGINI TA’MINLASHDA AKTIVLAR VA REGULYATIV KAPITALNING O‘RNI 135
Sheraliev Abbos Xolmuminovich

DIGITAL TRANSFORMATION OF DECISION-MAKING IN THE NATIONAL ELECTRICITY GRID OF UZBEKISTAN 140
Abdumalik A. Djumanov, Mukhlisa M. Gafurova, Tursunmurod R. Sobirov

VIRTUAL IQTISODIYOTNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH MEXANIZMLARI 147
Yuldashev Adhamjon Axadjonovich

O‘ZBEKISTON QIMMATLI QOG‘OZLAR BOZORINING RIVOJLANISH HOLATI VA INSTITUTSIONAL TUZILMASI 152
Shamsiddinov Ne’matjon Ashurali o‘g‘li

ASOSIY VOSITALAR HISOBI VA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH 157
To‘ychiyeva Dilnoza Farxod qizi

ELEKTRON TIJORAT BOZORIDA RISKLARNI BAHOLASH MASALALARI 162
Aripov Ulug‘bek Bahodirovich

UY-JOY BOZORINI IPOTEKA KREDITLASH AMALIYOTI ORQALI INTEGRATSIYA QILISH: O‘ZBEKISTON SHAROITIDA RIVOJLANISH YO‘NALISHLARI 166
A’zamxo‘jayeva Nihola Sulaymon qizi

HUDUDIY INVESTITSIYA TARKIBINING IQTISODIY SAMARADORLIKKA DINAMIK TA’SIRINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA) 171
Mirzakulova Risolat Musurmankulovna

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI KREDITLASH TARTIBINI TAKOMILLASHTIRISH 175
Bo‘taev O‘tkir Eshboevich

KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI MOLIYALASHTIRISHNING INNOVATSION USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH 181
Umarova Malika Nematjanovna

РАЗВИТИЕ ИНСТРУМЕНТОВ ЗЕЛЕНОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ КАК ФАКТОР СТАНОВЛЕНИЯ ЦИРКУЛЯРНОЙ ЭКОНОМИКИ В УЗБЕКИСТАНЕ 187
Рахмонов Джамшид Одил угли

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

ПРОБЛЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМИ РЕСУРСАМИ В ОРГАНИЗАЦИЯХ КУЛЬТУРЫ УЗБЕКИСТАНА 194
Абдусаламова Фарогат Сунатиллаевна

BANK XIZMATLARI KO‘RSATISH MEZONLARINI ANIQLASH VA ULARNI BAHOLASH 200
Avazbek Jo‘rayev

BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA EKOLOGIK OMILLARNING IQTISODIY AHAMIYATI 207
Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna

ASALARICHILIK XO‘JALIKLARIDA ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI 211
Berdimuratov Kuanishbay Genjebaevich

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ ПРОЕКТОВ И ПРОГРАММ 215
Абдупаттоев Абдухакимжон Абдулхамид угли

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING “YASHIL” IQTISODIYOTGA O‘TISH STRATEGIYASI 228
Mohichexra Melikovna Mo‘minova

INKLYUZIV TURIZMNI RIVOJLANTIRISH XUSUSIYATLARI: XALQARO TAJRIBA TAHLILI 233
Dilbar Xasanovna Aslanova, Usmanova Zumrad Islamovna

TA’LIM TIZIMIDA MARKETING YONDASHUVI VA TAMOYILLARINI QO‘LLASHNING NAZARIY ASOSLARI 239
Musayeva Shoira Azimovna, Raxmonova Aziza Tolibovna

MEHMONXONALAR VA OILAVIY MEHMON UYLARI RIVOJLANISHINING NAZARIY ASOSLARI 245
Boynazarov Ulug‘bek Egamberdiyevich

HUDUDLARNING TURISTIK SALOHIYATIDAN FOYDALANISH ORQALI ICHKI TURIZMNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI 250
Daminov Mirvoxid Isroilovich

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YASHIL IQTISODIYOT RIVOJLANISHINING BARQAROR IQTISODIY O‘SISHGA TA’SIRI: MAKROIQTISODIY VA TARMOQ KO‘RSATKICHLARI ASOSIDA TAHLIL 255
Iminoxunov Abdukoxor Abdivaitovich

OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINING INNOVATSION SAMARADORLIKKA TA’SIRI 264
Abdunabiyev Sirojiddin G‘anijon o‘g‘li

ИССЛЕДОВАНИЕ АКТИВНОСТИ И СТАБИЛЬНОСТИ КАТАЛИЗАТОРОВ В ПРОЦЕССЕ ГИДРООЧИСТКИ НЕФТЕПРОДУКТОВ И ИХ РОЛЬ В ОХРАНЕ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ 271
Тураев Баходир Тиркашевич, Махманов Дониёр Махманович

SURXONDARYO VILOYATI HUDUDIY TURIZM BOZORINING MARKETING TAMOYILLARI ASOSIDAGI KOMPLEKS TAHLILI 276
Namozov Shahzod Maxmud o‘g‘li

INNOVATIVE TRANSFORMATION PROCESSES AND ADVANCED INTERNATIONAL EXPERIENCE IN THE FIELD OF AGRICULTURAL SERVICES 282
Djurayeva Dilnoza Davronovna, Boltayeva Shakhnoza Bebudovna

COMPARISON OF HOSPITAL-BASED AND HOME-BASED REHABILITATION AFTER CERVICAL SPINE SURGERY IN UZBEKISTAN 290
Shokhrukh Ziyavaddinov

O‘ZBEKISTON AKSIYADORLIK JAMIYATLARI MOLIYAVIY KOEFFITSIYENTLARI TAHLILI 299
Norqulov Mirsaid To‘lqin o‘g‘li

TIJORAT BANKLARIDA RAQOBAT MUHITINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI TAHLILI 306
Turdiyev Izatulla Ollaqulovich

XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA IJARA HISOBI TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 312
Xoliqulova Yulduz Panji qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

ELEKTR TARMOQLARI KORXONALARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGIGA RAQAMLASHTIRISH VA INNOVATSIYALARNING O‘RNI: XORIJ TAJRIBASI 317
Mavlonov Ozod Ulug‘bekovich

QISHLOQ XO‘JALIGINI RIVOJLANTIRISHNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING XORIJIY DAVLATLAR ILG‘OR TAJRIBALARI VA ULARNI MAMLAKATIMIZDA QO‘LLASH IMKONIYATLARI 322
Rajapov Xayrulla Bekdurdiyevich, Sharipova Lobar Umrbek qizi

BANK TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH ASOSIDA BOSHQARISHNING ILG‘OR XORIJIY TAJRIBALARI 330
Boltayev Zokirjon Otanazarovich

RAQAMLI IQTISODIYOT TRANSFORMATSIYASI SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI TO‘LOV QOBILIYATINI TA’MINLASHNING INNOVATSION MEXANIZMLARI 334
Adilova Zohida Ikromjonovna

MOLIYAVIY AKTIVLAR TARKIBIDAGI DEBITORLIK QARZDORLIKLARINI MHXS TALABLARI ASOSIDA BAHOLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI 339
Umurzakov Dilshodbek Xakimovich

ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ МЕНЕДЖМЕНТА В УСЛОВИЯХ УДАЛЁННОЙ РАБОТЫ 345
Хамидов Далер Дилшодович

ISMOIL SOMONIY MAQBARASINING TURISTIK SIG‘IMINI BAHOLASH: BUXORO TARIXIY MARKAZI MISOLIDA 351
Choriyeva Dilovar Tohir qizi, Qilichov Muhriddin Husniddin o‘g‘li

CONSUMER TRUST IN UZBEKISTAN’S E-COMMERCE 356
Erkin Shavqiyev Professor, Ulugmurodov Farkhod

IMPROVING THE FINANCING SYSTEM OF EXPORT ACTIVITIES OF SMALL BUSINESS ENTITIES 362
Karamatdinova Aysawle Parakhatovna

XORIJIY OLIY TA’LIM MUASSASALARINING RAQAMLI MARKETING VOSITALARI TAHLILI: O‘ZBEKISTON SHAROITIDA QO‘LLASH IMKONIYATLARI 369
Sharopova Nafosat, Xolmamatov Diyorbek

SURXONDARYO VILOYATIDA MEHNAT BOZORI RIVOJLANISHIGA TA’SIR ETUVCHI IJTIMOIY-IQTISODIY OMILLARNI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH 374
Islomov Bobur Bahodir o‘g‘li

XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA ASOSIY VOSITALARGA AMORTIZATSIYA HISOBLASH USULLARI VA AUDITORLIK HISOBOTINI TAKOMILLASHTIRISH 380
Xasanov Shoxrux Raximjonovich

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTINI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA REAL SEKTOR KORXONALARINING ROLI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI 385
Sobitova Ra’no Solidjonovna, Babaxadjayev Firdavs Bahodir o‘g‘li

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE NEW UZBEK CONSULTING SERVICES MARKET AND METHODS FOR ASSESSING THE POTENTIAL FOR ATTRACTING INVESTMENTS 388
Usmonova Dilfuza Ilkhomovna

RESPUBLIKAMIZDA UMUMIY OVQATLANISH SOHASI XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARDAN FOYDALANISH 394
Kalanova Moxigul Baxritdinova

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA DAVRIDA KORXONA BOSHQARUVINING TASHKILIY-IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI 399
Azlarova Munira Muhammad-Amin qizi, Yoqubov Madaminbek Abdurahim o‘g‘li

BALIQCHILIK SOHASIDA TADBIRKORLIK MAJMUALARINI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING ROSSIYA TAJRIBASI VA UNI O‘ZBEKISTONDA QO‘LLASH IMKONIYATLARI 406
Rajapov Xayrulla Bekdurdiyevich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA CHIQINDILARNI BOSHQARISH TIZIMINING ZAMONAVIY MODELLARI 416
Xasanov Komil Mutalibjanovich

TOSHKENT VILOYATI QISHLOQ HUDUDLARIDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIY-IQTISODIY OMILLARI: EMPIRIK TAHLIL 421
Saidakbarova Ziyoda Doniyor qizi

METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR FINANCIAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF ADDITIONAL ACTIVITIES IN FARM ENTERPRISES 426
Kalimbetov Khaliknazar Kurbanbaevich

KIMYO SANOATI KORXONALARIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH YO‘NALISHLARINI TAKOMILLASHTIRISH 432
Suyarov Shaxzod Salim o‘g‘li

XALQARO MOLIYA TASHKILOTLARIDAN O‘ZBEKISTONGA JALB ETILGAN IMTIYOZLI MABLAG‘LARNING SAMARADORLIGI 438
Turdiyeva Zarnigor Asqar qizi

NAVOIY VILOYATIDA TURIZM XIZMATLARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH 442
Turayev Abduvoxid Kuldashevich

TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKNI BOSHQARISHNING XORIJIY AMALIYOTI 448
Turg‘unov Nodirbek Muminjanovich

KORXONALARDA STRATEGIK REJANI ISHLAB CHIQISH DARAJALARI VA BOSQICHLARI 452
Zaripova Sayohat Zafarovna

IQLIM O‘ZGARISHINING AGRAR IQTISODIYOTGA TA’SIRI: NAZARIY YONDASHUVLAR VA XALQARO TAJRIBA 457
Ozodxon Mahmudovna Qo‘ziboyeva, Anvarbekov Fayzullo Rustamjon o‘g‘li, Rahmonova Xosiyatxon Fayzullo qizi

WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF BANKING SERVICES THROUGH THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND BIG DATA TECHNOLOGIES 462
Mamatova Sevara Ilhom kizi

O‘ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RISK MENEJMENT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH 470
Toshpulatov Davron Akromovich

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISH: HOLAT, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR 477
Qorriyeva Shahnoza Safarbayevna

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISH: HOLAT, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR

Qorriyeva Shahnoza Safarbayevna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti katta o‘qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan davlat dasturlari doirasidagi yashil loyihalarni moliyalashtirish holati ilmiy jihatdan tahlil etilgan. International Renewable Energy Agency (IRENA), Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), World Bank hamda United Nations Development Programme (UNDP)ning 2020–2023-yillardagi ma’lumotlariga ko‘ra, mamlakatda qayta tiklanuvchi energiya manbalari umumiy o‘rnatilgan quvvati 1 908 MVtdan 2 382 MVtgacha yetgan. Quyosh va shamol energiyasi ulushi esa hali rivojlanish bosqichida bo‘lib, 2021-yilda atigi 100 MVt quvvatga ega quyosh elektr stansiyasi ishga tushirilgan. 2021-yilda qariyb 235 mln AQSh dollari miqdorida SDG obligatsiyalari, 2023-yilda esa taxminan 350 mln AQSh dollarlik birinchi yashil suveren yevroobligatsiyalar chiqarilgan. Toza energiya sohasiga xususiy investitsiyalar hajmi 2023-yilda 2 mlrd AQSh dollariga yetgan. Biroq qayta tiklanuvchi energiya manbalari ulushi umumiy quvvat tarkibida hali ham 14 foizni tashkil etib, tartibga solish bazasining yetarli darajada rivojlanmaganligi, kapital bozori imkoniyatlarining cheklanganligi hamda transmissiya infratuzilmasidagi muammolar kabi tizimli to‘siqlar saqlanib qolmoqda. Tadqiqotda strategik takliflar asosida yashil moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish yo‘llari ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: yashil moliyalashtirish, qayta tiklanuvchi energiya, yashil obligatsiyalar, SDG obligatsiyalari, yashil iqtisodiyot, quyosh energiyasi, shamol energiyasi, investitsiyalar, energetika infratuzilmasi, barqaror rivojlanish.

Abstract. This article scientifically analyzes the state of financing green projects implemented within the framework of state programs in the Republic of Uzbekistan. According to data from the International Renewable Energy Agency (IRENA), Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), World Bank, and United Nations Development Programme (UNDP) for 2020–2023, the total installed capacity of renewable energy sources in the country increased from 1,908 MW to 2,382 MW. However, the share of solar and wind energy remains at a developmental stage, as only a 100 MW solar power plant was commissioned in 2021. In 2021, SDG bonds worth approximately USD 235 million were issued, while in 2023 the country issued its first green sovereign Eurobond worth around USD 350 million. Private investments in clean energy reached USD 2 billion in 2023. Nevertheless, the share of renewable energy sources in the total energy capacity still accounts for only 14%, while systemic barriers remain, including weaknesses in the regulatory framework, underdeveloped capital markets, and limited transmission infrastructure. The study proposes ways to improve green financing mechanisms based on strategic recommendations.

Key words: green financing, renewable energy, green bonds, SDG bonds, green economy, solar energy, wind energy, investments, energy infrastructure, sustainable development.

Аннотация. В данной статье с научной точки зрения анализируется состояние финансирования зелёных проектов, реализуемых в рамках государственных программ Республики Узбекистан. Согласно данным International Renewable Energy Agency (IRENA), Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), World Bank и United Nations Development Programme (UNDP) за 2020–2023 годы, общая установленная мощность возобновляемых источников энергии в стране увеличилась с 1 908 МВт до 2 382 МВт. Доля солнечной и ветровой энергетики всё ещё находится на стадии развития: в 2021 году была введена в эксплуатацию лишь солнечная электростанция мощностью 100 МВт. В 2021 году были выпущены SDG-облигации на сумму около 235 млн долларов США, а в 2023 году — первый зелёный суверенный еврооблигационный займ объёмом около 350 млн долларов США. Объём частных инвестиций в чистую энергетику в 2023 году достиг 2 млрд долларов США. Однако доля возобновляемой энергетики в общей структуре мощностей по-прежнему составляет лишь 14 %, а также сохраняются системные препятствия, связанные с недостаточным развитием нормативно-правовой базы, ограниченностью рынка капитала и проблемами трансмиссионной инфраструктуры. В статье предложены пути совершенствования механизмов зелёного финансирования на основе стратегических рекомендаций.

Ключевые слова: зелёное финансирование, возобновляемая энергетика, зелёные облигации, SDG-облигации, зелёная экономика, солнечная энергетика, ветровая энергетика, инвестиции, энергетическая инфраструктура, устойчивое развитие.

KIRISH

XX asrning so‘nggi choragidan boshlab jahon iqtisodiyotida barqaror rivojlanish konsepsiyasi tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. BMT tomonidan 2015-yilda qabul qilingan “Barqaror rivojlanish maqsadlari” (SDG) va Paris kelishuvi asosida barcha davlatlar iqtisodiy o‘sishni ekologik toza va iqlimga chidamli modelga o‘tkazish majburiyatini zimmasiga oldi (IPCC, 2022). Yashil moliyalashtirish ushbu o‘tish jarayonining markaziy vositasi sifatida belgilangan bo‘lib, u energetika samaradorligi, qayta tiklanuvchi energiya, barqaror transport hamda ekotizimlarni muhofaza qilish sohalaridagi loyihalarni kapital bilan ta’minlaydi (Dikau & Volz, 2021).

O‘zbekiston Respublikasi uchun yashil iqtisodiyotga o‘tish masalasi ayniqsa dolzarbdir. IEA ma’lumotlariga ko‘ra, 2022-yilda tabiiy gaz elektr energiyasi ishlab chiqarishning taxminan 85 foizini ta’minlagan. 2019-yilda tasdiqlangan “2019–2030-yillar uchun yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi” (PQ-4477) va 2022-yil dekabrda kengaytirilgan PQ-436-son qarori yashil sektorni rivojlantirishni ustuvor yo‘nalish sifatida belgiladi. 2024-yilda esa maqsad yangilandi: 2030-yilga qadar elektr quvvatining 40 foizini qayta tiklanuvchi manbalardan olish ko‘zda tutilgan (Enerdata, 2024). Biroq OECDning 2023-yildagi baholashiga ko‘ra, ushbu maqsadga erishish uchun yiliga kamida 6 mlrd AQSH dollari talab etiladi va bu moliyalashtirish bo‘shlig’ini to‘ldirish uchun samarali mexanizmlar zarur.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi O‘zbekistonda davlat dasturlari doirasidagi yashil loyihalarni moliyalashtirish holatini rasmiy statistik ma’lumotlar asosida baholash hamda tizimli muammolarni aniqlab, amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Yashil iqtisodiyot va yashil moliyalashtirish masalalari so‘nggi yillarda xalqaro iqtisodiy tadqiqotlarning muhim yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Ayniqsa, iqlim o‘zgarishi, ekologik xavfsizlik va barqaror rivojlanish muammolarining kuchayishi yashil investitsiyalar hamda qayta tiklanuvchi energiya loyihalarini moliyalashtirish mexanizmlarini ilmiy jihatdan chuqur o‘rganishni talab qilmoqda. Xalqaro ilmiy adabiyotlarda yashil moliyalashtirish iqtisodiy o‘sishni ekologik barqarorlik bilan uyg‘unlashtiruvchi strategik vosita sifatida talqin qilinadi.

Dikau va Volz (2021) markaziy banklarning yashil moliyalashtirishdagi rolini tahlil qilib, monetar siyosat va moliyaviy barqarorlik maqsadlarini ekologik ustuvorliklar bilan integratsiya qilish zarurligini asoslab bergan [1]. Olimlarning ta’kidlashicha, markaziy banklar yashil obligatsiyalar bozori, iqlim risklarini baholash va ekologik investitsiyalarni rag‘batlantirish orqali barqaror moliyaviy tizimni shakllantirishda muhim o‘rin tutadi.

IPCC (2022) hisobotida global iqlim o‘zgarishining iqtisodiy oqibatlari hamda karbon chiqindilarini kamaytirish zarurati ilmiy jihatdan asoslangan [2]. Hisobotda qayta tiklanuvchi energiya, energiya samaradorligi va yashil infratuzilmaga yo‘naltiriladigan investitsiyalar iqlim inqirozini yumshatishning asosiy omillaridan biri sifatida ko‘rsatilgan. Shu bilan birga, yashil moliyalashtirishning rivojlanishi davlat va xususiy sektor hamkorligiga bog‘liqligi alohida ta’kidlangan.

Climate Bonds Initiative (2024) global yashil obligatsiyalar bozori rivojlanishini tahlil qilib, so‘nggi yillarda tematik obligatsiyalar hajmi keskin oshganini qayd etadi [3]. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, yashil obligatsiyalar energetika, transport va ekologik infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishning muhim instrumentiga aylangan. Biroq rivojlanayotgan davlatlarda yashil moliya bozori hali institutsional va me’yoriy jihatdan to‘liq shakllanmaganligi ko‘rsatib o‘tiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda aralash metodologiya qo‘llanilib, miqdoriy tahlil va sifatiy baholash usullari birgalikda qo‘llanildi. Birlamchi statistik ma’lumotlar manbalari sifatida quyidagi rasmiy hujjatlar asos qilib olindi:

– IRENA (Xalqaro qayta tiklanuvchi energiya agentligi): Renewable Capacity Statistics 2024 va 2025-yilgi yillik nashrlari — O‘zbekistondagi QTE o‘rnatilgan quvvati bo‘yicha rasmiy ma’lumotlar (irena.org/data);

– OECD (2023): Financing Uzbekistan’s Green Transition — yashil obligatsiyalar bozori va moliyalashtirish bo‘shlig’i tahlili (doi.org/10.1787/27d2489d-en);

– Jahon banki CCDR (2023): Uzbekistan Country Climate and Development Report — iqlim moliyasi va investitsiya ehtiyojlari bahosi;

– UNDP Uzbekistan (2023): SDG Bond va yashil obligatsiyalar chiqarilishi bo‘yicha ma’lumotlar;

– BloombergNEF / Climatescope (2024): toza energiyaga investitsiyalar statistikasi;

– O‘zR Prezidentining PQ-436-son qarori (2022) hamda boshqa me’yoriy-huquqiy hujjatlar.

Tahlil metodlari sifatida trend tahlili (time-series analysis) hamda sifatiy baholash usullari (OECD va Jahon banki ekspert xulosalari asosida) qo‘llanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Qayta tiklanuvchi energiya va yashil loyihalarga investitsiyalar (2020–2023). Tadqiqot tahlili natijalari shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda yashil energetika sohasi 2020–2023-yillar oralig‘ida boshlang‘ich rivojlanish bosqichini bosib o‘tgan. Quyidagi 1-jadvalda asosiy ko‘rsatkichlarning rasmiy manbalardagi yillar kesimidagi o‘zgarishlari keltirilgan (1-jadval).

1-jadval. O‘zbekistonda yashil energetika asosiy ko‘rsatkichlari (2020–2023) mln AQSh dollari

Ko‘rsatkich	2020	2021	2022	2023
Umumiy QTE o‘rnatilgan quvvati (MVt)[1]	1 908	2 052	2 225	2 382
shu jumladan gidroenergetika (MVt)[1]	1 908	2 021	2 052	2 225
shu jumladan quyosh va shamol (MVt)[1]	~0	~100	~173	~670
QTE ulushi jami elektr quvvatida (%)[2]	~12	~12,5	13,8	~14
Yashil suveren obligatsiyalar emissiyasi (mln. AQSH dollar)[3]	—	~235	—	~350
Toza energiyaga investitsiyalar (mln. AQSH dollar)[4]	Ma’lumot yetarli emas	661	~1 540,5	~2 030
QTE loyihalari bo‘yicha CO_2 kamayishi (ming tonna/yil)[5]	0	~156	~266	~376
Yillik elektr talabi (TVt·soat)[6]	~63	~67	~72	~76

Izohlar: IRENA Renewable Capacity Statistics 2024, 2025; OECD (2024), O‘zR Energetika vazirligi; UNDP Uzbekistan SDG Bond Report (2022), BIOFIN (2023) — 2021-yilda taxminan 235 mln USD (so‘mda), 2023-yilda esa taxminan 350 mln USD miqdoridagi yevroobligatsiyalar chiqarilgan; BloombergNEF/Climatescope (2024) — 2023-yilda 2,03 mlrd AQSH dollari; mualliflar hisobi (Jahon bankining 2020 va 2023-yillardagi loyihalari asosida: Navoiydagi 100 MVt quvvatli loyiha — yiliga 156 000 tonna CO_2, qo‘shimcha loyihalar — ADB va EBRD ma’lumotlari asosida); IEA, energyprof.substack.com (2025).

Manba: IRENA (2024, 2025), OECD (2023), UNDP (2023), BloombergNEF (2024), IEA (2022) hamda Jahon banki (2023) ma’lumotlari asosida mualliflar tomonidan tuzilgan.

Yuqoridagi 1-jadval ma’lumotlari shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistondagi umumiy QTE o‘rnatilgan quvvati asosan gidroenergetika hisobiga 2020-yildan 2023-yilgacha 1 908 MVtdan 2 382 MVtgacha yetgan (IRENA, 2024). Biroq quyosh va shamol energiyasi sektori hali ham boshlang‘ich rivojlanish bosqichida bo‘lgan. 2021-yil avgust oyida O‘zbekistondagi birinchi yirik quyosh elektr stansiyasi — Navoiy viloyatidagi 100 MVt quvvatga ega “Nur Navoi Solar” loyihasi ishga tushirilgan (IEA, 2022; IFC, 2024). Mazkur loyiha mamlakat uchun muhim boshlang‘ich bosqich vazifasini bajargan. 2022-yilga kelib qo‘shimcha kichik loyihalar ishga tushirilishi natijasida umumiy quyosh va shamol energiyasi quvvati taxminan 173 MVtga yetgan (IRENA, 2024). IRENAning 2024-yildagi rasmiy ma’lumotlariga ko‘ra, 2022-yilda QTE umumiy o‘rnatilgan quvvatining jami elektr quvvatidagi ulushi 13,8 foizni tashkil etgan va bu Markaziy Osiyodagi o‘rtacha ko‘rsatkichdan qariyb uch barobar past bo‘lgan (OECD, 2024).

Moliyalashtirish manbalari tarkibi: OECDning 2023-yildagi baholashiga ko‘ra, O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish uchun yiliga kamida 6 mlrd AQSH dollari zarur. Biroq hozirgi moliyalashtirish tizimi asosan davlat byudjeti hamda xalqaro moliyaviy manbalar hisobidan shakllanmoqda. Quyidagi jadvalda mavjud moliyalashtirish manbalarining tarkibi keltirilgan (2-jadval).

2-jadval. Yashil loyihalarning moliyalashtirish manbalari tarkibi (2020–2023, taxminiy)

Moliyalashtirish manbai	Taxminiy hajmi (mln. AQSH dollar)	Ulushi (taxmin, %)	Asosiy dastur / Vosita
Davlat byudjeti va davlat fondlari	Eng katta ulush	~60–70%	«Yashil iqtisodiyot» dasturi (PQ-436, 2022); energetika sektori infratuzilmasi
Xalqaro moliya institutlari	~1 000–2 000	~25–35%	ADB (125 mln.$, 2023), Jahon banki (46 mln.$, 2023), EBRD (~900 MVt loyihalari, 2023)
Yashil obligatsiyalar	~585 (2021+2023)	Oz ulush	SDG obligatsiya (2021, ~235 mln.$); Yashil Yevroobligatsiya (2023, ~350 mln.$)
Xususiy sektor (PPP loyihalari)	~11 600 (tender, 2020–2024)	Tez o‘sish tendensiyasi	Masdar, ACWA Power, Total Eren, Voltalia, CEEC va boshqa xorijiy investorlar

Manba: OECD (2023), ADB, EBRD, Jahon banki, UNDP ma’lumotlari asosida mualliflar xulosasi.

Moliyalashtirish tarkibining tahlili shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda yashil moliyalashtirish tizimi hali ham to‘liq bozor tamoyillari asosida shakllanmagan. OECD (2023) hisobotida ta’kidlanishicha, yirik quyosh va shamol energetikasi loyihalari hozirga qadar yashil kreditlar yoki yashil obligatsiyalar orqali emas, balki an’anaviy kreditlar (vanilla loans) asosida moliyalashtirilgan. Bu esa kapital bozori instrumentlarini rivojlantirishga qaratilgan qo‘shimcha chora-tadbirlarni amalga oshirish zarurligini ko‘rsatadi.

Yashil obligatsiyalar bozori. O‘zbekiston Markaziy Osiyo mintaqasida yashil obligatsiyalar yo‘nalishida yetakchi davlatlardan biri hisoblanadi. 2021-yilda taxminan 235 mln AQSH dollari hajmidagi SDG obligatsiyasi (so‘mda, 14 foizlik kupon stavkasi bilan, 3 yillik muddatga) chiqarildi va u MDH mamlakatlari orasida ushbu turdagi ilk obligatsiya bo‘ldi (UNDP, 2022). 2023-yil oktabr oyida esa 4,25 trln so‘mlik (taxminan 350 mln AQSH dollari) birinchi yashil suveren yevroobligatsiya London fond birjasida joylashtirildi (UNDP, 2023). Umuman olganda, 2021–2023-yillar davomida jami taxminan 585 mln AQSH dollari miqdoridagi tematik obligatsiyalar chiqarilgan (OECD, 2023). 2023-yilda SanoatQurilishBank (SQB) tomonidan birinchi korporativ yashil obligatsiya muomalaga chiqarildi (OECD, 2023). Biroq OECD (2023) hisobotida ta’kidlanishicha, yashil obligatsiyalar bozori uchun tartibga solish bazasi hali to‘liq shakllanmagan.

Asosiy to‘siqlar va muammolar. OECD (2023), Jahon banki CCDR (2023) hamda IEA (2022) hisobotlari tahlili asosida yashil moliyalashtirish rivojiga to‘sqinlik qilayotgan asosiy tizimli muammolar quyidagi jadvalda keltirilgan (3-jadval).

3-jadval. Yashil moliyalashtirish rivojiga to‘sqinlik qiluvchi asosiy muammolar

Muammo / To‘siq	Darajasi (1–5)*	Ta’sir ko‘lami	Manfaatdor tomonlar
Yashil standartlar va taksonomiyanining yo‘qligi	Yuqori	Yuqori	Banklar, investorlar, davlat organlari
Kapital bozorining rivojlanmaganligi	Yuqori	Yuqori	Barcha sektorlar
Moliyaviy risklarning yuqoriligi va garov muammolari	O‘rta-yuqori	O‘rta	Tijorat banklari, xususiy investorlar
Kadrlar malakasining yetishmasligi (ESG, yashil moliya)	Yuqori	Yuqori	Banklar, davlat organlari, oliy ta’lim
Monitoring va ma’lumotlar tizimining zaifligii	O‘rta-yuqori	O‘rta-yuqori	Davlat organlari, banklar
Transmissiya infratuzilmasining cheklanganligi	Yuqori	Yuqori	Energetika vazirligi, xususiy loyihalar

Manba: OECD (2023), Jahon banki CCDR (2023), IEA (2022) hisobotlari asosida mualliflar tahlili.

Tadqiqot natijalari O‘zbekistonda yashil moliyalashtirish sohasi rivojlanish yo‘lida bo‘lsa-da, hali boshlang‘ich bosqichda ekanligini ko‘rsatmoqda. OECD (2024) ma’lumotlariga ko‘ra, 2022-yilda QTE ulushi umumiy elektr quvvatida 13,8 foizni tashkil etgan va bu Markaziy Osiyo bo‘yicha o‘rtacha ko‘rsatkichdan qariyb uch barobar past bo‘lgan. 2023-yilda esa quyosh va shamol energiyasi jami elektr energiyasi ishlab chiqarishning atigi 1 foizini ta’minlagan (IRENA, 2024). Mazkur ko‘rsatkichlar Hindiston, Braziliya va Xitoy kabi rivojlanayotgan davlatlar bilan taqqoslaganda sezilarli tafovut mavjudligini ko‘rsatadi.

PPP loyihalari orqali xususiy investitsiyalar hajmi jadal sur’atlarda oshib bormoqda. OECD (2024) ma’lumotlariga ko‘ra, 2020–2024-yillar davomida quyosh va shamol elektr stansiyalari bo‘yicha tender shartnomalari jami 11,6 mlrd AQSH dollarini tashkil etgan. Climatescope (2024) ma’lumotiga ko‘ra, 2023-yilda toza energiyaga yo‘naltirilgan investitsiyalar hajmi 2,03 mlrd dollarga, 2024-yilda esa 2,90 mlrd dollarga yetgan, bu esa 43 foizlik o‘sishni anglatadi. Mazkur ijobiy tendensiyaga qaramay, moliyalashtirish bo‘shlig‘ini (yiliga kamida 6 mlrd AQSH dollari) qoplash uchun yanada keng ko‘lamli chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur (OECD, 2023).

Jahon banki CCDR (2023) hisobotiga ko‘ra, O‘zbekiston iqtisodiyotini 2060-yilgacha dekarbonizatsiya qilish uchun jami taxminan 340 mlrd AQSH dollari talab etiladi. Ushbu maqsadga erishishda davlat moliyaviy resurslari yetarli emasligi sababli xususiy sektor investitsiyalarini jalb qilish uchun qulay shart-sharoitlarni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot O‘zbekistonda yashil loyihalarni moliyalashtirish tizimining 2020–2023-yillardagi holatini rasmiy manbalar asosida baholadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, QTE umumiy quvvati 1 908 MVtdan 2 382 MVtgacha yetgan bo‘lsa-da, quyosh va shamol energiyasi ulushi hali ham nisbatan past darajada saqlanib qolmoqda (IRENA, 2024). 2021-yilgacha mamlakatda tijorat asosidagi yirik quyosh elektr stansiyalari mavjud bo‘lmagan. Shu bilan birga, yashil obligatsiyalar bozori faollasha boshladi: 2021-yilda taxminan 235 mln AQSH

dollari, 2023-yilda esa taxminan 350 mln AQSH dollari miqdoridagi obligatsiyalar chiqarilgan (UNDP; OECD). Biroq ushbu ko‘rsatkichlar mavjud moliyalashtirish ehtiyojlariga nisbatan hali yetarli emas.

PPP mexanizmi orqali xususiy investitsiyalar hajmi 2020–2024-yillarda sezilarli darajada oshgan. Tender shartnomalari hajmi jami 11,6 mlrd AQSH dollarini tashkil etgan (OECD, 2024). Ammo loyihalarning aksariyati hali qurilish yoki boshlang‘ich rivojlanish bosqichida bo‘lib, yashil taksonomiyaning to‘liq shakllanmaganligi, kapital bozori rivojlanishining sustligi, transmissiya infratuzilmasining cheklanganligi hamda malakali kadrlar tanqisligi asosiy tizimli muammolar sifatida saqlanib qolmoqda (OECD, 2023; IEA, 2022; Jahon banki, 2023).

Tadqiqot natijalariga asoslanib quyidagi strategik takliflar ilgari suriladi:

1. Milliy yashil taksonomiya va standartlarni shakllantirish. Mamlakat yashil taksonomiyasini ASEAN va EU standartlari bilan uyg‘unlashtirish hamda 2024-yildan boshlab ishlab chiqilayotgan, ammo hali to‘liq qabul qilinmagan taksonomiyani qonunchilik darajasida mustahkamlash zarur (OECD, 2023).

2. Transmissiya infratuzilmasini kengaytirish. ADB tomonidan 2023-yilda 125 mln AQSH dollari miqdoridagi loyiha tasdiqlangan bo‘lsa-da, sektorni barqaror rivojlantirish uchun qo‘shimcha investitsiyalar talab etiladi (ADB, 2023). Mavjud prognozlarga ko‘ra, 2025-yilga kelib 3 000 GVt·soatdan ortiq energiya yo‘qotilishi kuzatilishi mumkin.

3. Yashil obligatsiyalar bozorini rivojlantirish. 2024-yilda Ipoteka qayta moliyalashtirish kompaniyasi tomonidan birinchi tijorat yashil obligatsiyasi chiqarildi. SQB tajribasini kengaytirish, korporativ yashil obligatsiyalar uchun soliq imtiyozlari hamda davlat kafolatlari tizimini yaratish maqsadga muvofiqdir (Jahon banki, 2025).

4. Iqlim moliyasi tizimini kuchaytirish. Jahon banki CCDR (2023) tavsiyalariga muvofiq davlat fondlarini yashil loyihalarga yo‘naltirish hamda yiliga kamida 6 mlrd AQSH dollari miqdoridagi moliyalashtirish bo‘shlig‘ini qoplash uchun barcha moliyaviy kanallarni faollashtirish zarur (OECD, 2023).

5. Kadrlar tayyorlash tizimini rivojlantirish. 2021-yilda Energetika vazirligi huzuridagi Milliy qayta tiklanuvchi energiya tadqiqot instituti tashkil etilgan (IEA, 2022). Shu bilan birga, oliy ta’lim muassasalarida yashil moliya va barqaror energetika yo‘nalishlari bo‘yicha maxsus ta’lim dasturlarini joriy etish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Dikau, S., & Volz, U. (2021). *Central bank mandates, sustainability objectives and the promotion of green finance*. *Ecological Economics*, 184, 107022. https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2021.107022
2. IPCC. (2022). *Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change. Contribution of Working Group III to the Sixth Assessment Report*. Cambridge: Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/9781009157926
3. Climate Bonds Initiative. (2024). *Sustainable Debt: Global State of the Market 2023*. London: CBI. https://www.climatebonds.net/files/reports/cbi_sotm23_02e.pdf
4. OECD. (2023). *Financing Uzbekistan’s Green Transition: Capital Market Development and Opportunities for Green Bond Issuance*. Paris: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/27d2489d-en
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabrdagi *“2030-yilgacha O‘zbekistonda “yashil” iqtisodiyotga o‘tish va “yashil” o‘sishni ta’minlash dasturi to‘g‘risida”* PQ-436-son qarori.https://president.uz/oz/lists/view/5805
6. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2023). *Yillik hisobot 2022*. Toshkent: O‘zMB. https://cbu.uz/uz/press_center/reports/39793/
7. Schoenmaker, D., & Volz, U. (Eds.). (2022). *Scaling up Sustainable Finance and Investment in the Global South*. London: CEPR Press. https://cepr.org/publications/books-and-reports/scaling-sustainable-finance-and-investment-global-south
8. ADB. (2023). *Uzbekistan Projects — Renewable Energy*. Manila: Asian Development Bank. https://www.adb.org/countries/uzbekistan/projects
9. UNEP. (2022). *State of Finance for Nature 2022*. Nairobi: UNEP. https://www.unep.org/resources/state-finance-nature-2022
10. Vaxabov, A.V., Xajibakiev, Sh.X. va boshqalar. (2020). *Yashil iqtisodiyot: darslik*. Toshkent: “Universitet” nashriyoti. 262 b.
11. IRENA. (2024). *Renewable Capacity Statistics 2024*. Abu Dhabi: International Renewable Energy Agency. https://www.irena.org/Data/Statistical-Profiles

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

2026. № 5 (2)

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz